

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З АКТУАЛЬНОЇ ТЕМИ

1. Осмислення й практичне розв’язання юридичних проблем, пов’язаних із протидією збройній агресії РФ в Україні, потребує опертя на надійний концептуально-методологічний інструментарій. Важливий внесок у розроблення такого інструментарію зробив видатний правознавець, засновник сучасної української теорії прав людини, професор Львівського національного університету імені Івана Франка П. Рабінович (26.10.1936 – 19.12.2023).

2. Політика РФ щодо України може слугувати своєрідною “ілюстрацією” до “Номосу землі” Карла Шмітта, послідовно відтворюючи всі стадії спроб установлення територіального контролю – від інтервенціоністського договору до квазидержавних утворень, спроб установлення маріонеткового режиму та, зрештою, прямої війни.

Міжнародно-політичні процеси, активним учасником яких сьогодні є Україна, можна визначити як рух нашої держави від постколоніальної країни, що укладає інтервенціоністські договори, до її визнання значущою силою, що організовує важливі міждержавні конференції, такі, як саміт миру у Швейцарії. Ключове питання нового “Номосу Європи” як констеляції цілісного міжнародного порядку відносин – це питання про те, чи повинна Україна заплатити за таке визнання частиною своєї території, чи, натомість, таке визнання можливе в рамках існуючого “Номосу Європи”.

3. Правовий захист людяності від злочинних посягань вимагає виявлення моральнісних очевидностей, яким надають юридичного значення. Конфлікт між принципом військової моралі “наказ є наказ” і моральною засадою, згідно з якою “Бога слід слухати більше, аніж людей”, є суперечністю між велінням встановленої влади і голосом гуманістичного сумління. Така суперечність являє собою конфлікт ціннісних очевидностей. У модерних демократичних суспільствах важливим стає владне державно-юридичне вирішення конфліктів моральнісних очевидностей та конструювання, всупереч існуючим ціннісним розбіжностям, таких очевидностей людяності, які протистоять забобонам і упередженням, ксенофобії та ворожнечі.

4. Процес документування злочинів РФ в Україні має стратегічне значення для притягнення до відповідальності винних, отримання відшкодування та відновлення справедливості. На основі інформації, зібраної в Реєстрі збитків для України, розраховуватиметься сума компенсації за шкоду, заподіяну Україні та її громадянам внаслідок російської агресії та окупації. Одним із можливих користувачів фактів, зібраних інституціями ООН, може стати спеціальний трибунал для розгляду злочинів агресії. Видається доцільним також розширити склад та мандати Незалежної комісії Ради з прав

людини та Моніторингової місії в питаннях документування міжнародних злочинів, скоєних РФ унаслідок агресії в Україні.

5. Забезпечення дієвості права людини на відшкодування моральної шкоди вимагає використовувати належні процесуальні засоби. Під цим оглядом існує необхідність удосконалити підходи судів до забезпечення РФ як відповідачеві гарантій права на справедливий судовий розгляд, зокрема принципів змагальності та рівності сторін. Загальний суд України, якому відомо про відсутність у нашої держави дипломатичних відносин із РФ і відповідно про неможливість використання каналів поштового зв'язку для інформування РФ про провадження у справі, зобов'язаний роз'яснити позивачеві його право (можливість) самостійно інформувати державу-відповідача в особі її органів державної влади про провадження у справі в українському суді; попередити позивача про наслідки неповідомлення держави-відповідача про провадження у справі для можливості виконання судового рішення в іноземній юрисдикції.

6. В умовах продовження воєнного протистояння з агресором нагальним є кримінально-правове дослідження поняття “дружнього вогню”, виділення його видів, вирішення питань відповідальності за заподіяння шкоди або визнання відповідних діянь незлочинними, їх оцінка з урахуванням інтересів як військовослужбовців, які прийняли рішення про застосування враження або виконали наказ командира, так і забезпечення прав постраждалих і їх близьких. Означена проблема не може розв'язуватися лише на догматичних засадах, з позицій формальної законності, а потребує використання також і соціального (соціологічного) підходу, оцінювання вчиненого з точки зору доцільності на засадах, розроблених П. Рабіновичем.

7. До засобів протидії агресії РФ проти України на інформаційному й мовному фронтах належить, зокрема, деколонізування української правничої мови, що сформована й функціонує внаслідок владного-репресивного впливу. Досліджування особливостей властивої правничої мови під оглядом наукового спадку Петра Рабіновича дає підстави стверджувати, що найважливішим складником правничої мови є синтаксис. Вона потребує усунення таких накиннутих конструкцій, як: уживання дієслів на -ся в пасивному значенні; уживання діяча в орудному відмінку; іменникового способу позначати процеси замість природного для української мови дієслівного. Лексика й термінологія правничої мови і загальної теорії права потребують ретельного аналізу з метою усунення накиннутих слів та їхніх форм. Рідномовні українські слова з коренем “прав” (“правовий”, “правний”, “правничий”) доречно й підставно використовувати для терміноутворення в сучасній українській правничій мові у таких значеннях: “правовий” – той, що має стосунок до права чи властивий праву; “правний” – ґрунтований на праві і той, що його регулює право; “правничий” – стосовний всієї правової царини

ни (правництва) чи правника. Усі активні дієприкметники потребують заміни на питомі слова або за допомогою словотвору за наявними в українській мові моделями.

Однією з підвалин сучасної української правничої мови як мови фахової має бути теорія процесових понять, що присвячена правильному позначанню лексичними засобами процесу в усіх його різновидах.

За редакцією координатора актуальної теми

*“ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ:
ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ
(У КОНТЕКСТІ НАУКОВОЇ СПАДЩИНИ АКАДЕМІКА ПЕТРА РАБІНОВИЧА)”*,

*доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри конституційного права
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
завідувача Лабораторії прав людини
імені академіка Петра Рабіновича
Науково-дослідного інституту державного будівництва
та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України*

СЕРГІЯ РАБІНОВИЧА